



RAAP BELGIË – RAPPORT 751

ARCHEOLOGIE NOTA

GOG De Gavers Meersenstraat te Harelbeke



[PROGRAMMA VAN MAATREGELEN]

Bureauonderzoek – 2021I185

Landschappelijk bodemonderzoek – 2021J141

[COLOFON]

[TITEL] **Archeologienota GOG De Gavers Meersenstraat te Harelbeke**(Archeologisch Vooronderzoek)
Programma van Maatregelen
Bureauonderzoek -2021I185
Landschappelijk bodemonderzoek -2021J141

[VERSIE] 11/25/2021

[AUTEUR(S)] L. Ryckebusch, A. Claus, F. Philipsen

[PROJECTLEIDER] M. Van de Vijver

[PROJECTMEDEWERKERS]

[PROJECTBEGELEIDER]

[AARDKUNDIGE] F. Philipsen

[RAAPPROJECT] HAG001

[ERKEND ARCHEOLOOG] RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

[BEWAARPLAATS DOCUMENTATIE] RAAP België BV, Begoniastraat 13, 9810 Eke

[BEVOEGD GEZAG] Agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2021

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	2
1 Gemotiveerd advies - vervolgonderzoek.....	3
1.1 Samenvatting van het vooronderzoek	3
1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	4
2 Programma van maatregelen.....	5
2.1 Administratieve gegevens en afbakening van het onderzoeksterrein	5
2.2 Afweging Onderzoeksmethode	6
2.2.1 Veldkartering	6
2.2.2 Geofysisch onderzoek.....	6
2.2.3 Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek	6
2.2.4 Proefputtenonderzoek in functie van artefactenvindplaatsen uit de steentijd	6
2.2.5 Proefsleuvenonderzoek.....	6
2.2.6 Opgraving	7
2.2.7 Werfbegeleiding	7
2.3 Onderzoeksdoelen en vraagstellingen	8
2.3.1 Proefsleuvenonderzoek.....	8
2.4 Onderzoeksstrategie en -technieken.....	9
2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.....	9
3 Bibliografie.....	11

1 GEMOTIVEERD ADVIES - VERVOLGONDERZOEK

1.1 SAMENVATTING VAN HET VOORONDERZOEK

RAAP België voerde een archeologisch vooronderzoek uit in het plangebied GOG De Gavers Meersstraat te Harelbeke. Dit gebeurde in functie van het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

Het archeologisch vooronderzoek had tot doel na te gaan of er kans is op aanwezigheid van waardevolle archeologische resten. Er zijn gegevens verzameld over de aardkundige, archeologische en historische context van het plangebied. Op basis daarvan is een archeologische verwachting opgesteld en is nagegaan wat de invloed is van de werken op het archeologisch erfgoed. Deze onderzoekstappen hebben geleid tot een advies.

Landschappelijk gezien ligt het plangebied aan de rand van een natuurlijk depressie. Ten noorden bevindt zich een uitgestrekt waterlichaam, benoemd als de Gavers. Deze grote vijver, met een lengte van ca. 3 km op een breedte van ca. 750 m, bevindt zich op een hoogte van ca. +12 m TAW. Het omliggend gebied is zwak golvend met hoogtes die variëren tussen ca. +10 en 25 m TAW. Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Leiebekken, deelbekken Gaverbeek. De afwatering vanaf de zuidelijke heuvels gebeurt in essentie richting de Gaverbeek en de Leie. De quartairgeologische kaart toont aan dat het om een oud waterlopenstelsel gaat met ten zuiden hoger gelegen zones die eolisch tot stand zijn gekomen. Mogelijk is er in het noordelijk deelplangebied ook sprake van een lokale stuifzandzone. Het complex aan bodemtypes toont een natuurlijke bodemvorming langs een rivier of in een depressiegebied aan, waarbij het plangebied zich in de iets nattere zandlemige of kleiige zone zonder profielvorming bevindt.

De CAI maakt duidelijk dat de directe omgeving van het plangebied een zeer lange gebruiksgeschiedenis kent. De resultaten van veldkarteringen en vlakdekkende opgravingen tonen aan dat het landschap rond de Gaverbeek reeds van het laatpaleolithicum in gebruik is, waarbij voornamelijk de rand naar hogere zandige heuvelruggen een zekere aantrekkingskracht hebben uitgeoefend. Voor het neolithicum gaat het hoofdzakelijk over aangetroffen artefacten, en in zeldzame gevallen een funeraire context, dus een reconstructie van de inplanting en het uitzicht van de bewoning is voorlopig nog niet mogelijk. Sporen uit de metaaltijden in de onmiddellijke omgeving zijn iets minder frequent aangetroffen: drie sites hebben een bewoningsfase uit de brons- of ijzertijd. Deze bevinden zich uitsluitend op de hoger gelegen delen van het landschap. In de (midden-)Romeinse tijd bevindt zich ter hoogte van het stadscentrum van Harelbeke, ca. 2 km ten noordwesten van het plangebied, een vicus waarvan in het verleden reeds verschillende resten aan het licht zijn gekomen. Ook in de omgeving van het plangebied is de (midden-)Romeinse aanwezigheid niet te ontkennen. Zowel nederzettingssporen als losse vondsten zijn in de buurt gekend, al bevinden deze zich wederom op de zandruggen rond de Gaversdepressie. De bewoning in de middeleeuwse periode is dan weer slechts matig gekend, en is er een duidelijk overwicht aan kennis uit de late middeleeuwen. De sites met walgracht in de regio zijn talrijk aanwezig, en kennen een verspreide inplanting in de lager gelegen of aanloop naar de hoger gelegen zones van het landschap. Archeologische resten uit de nieuwe en nieuwste tijd zijn, met uitzondering van de vondst van een bomkrater uit WO I, dan weer afwezig in de onmiddellijke omgeving.

Op basis van het bureauonderzoek is een matige tot hoge archeologische verwachting voor steentijdsites en een matige verwachting op sporenvindplaatsen vanaf het neolithicum opgesteld. Er waren echter nog enkele openstaande onderzoeksvragen omtrent de bodemopbouw en verstoringshistoriek van het plangebied.

Deze openstaande vragen werden beantwoord middels een landschappelijk booronderzoek (2021J141). Uit dit onderzoek bleek dat er relatief jonge afzettingen voorkomen in de twee zones van het plangebied: in het noorden een duin op overstromingsklei en in het zuiden hellingsafzettingen afkomstig van een ouder duin. Een archeologisch relevant niveau bevindt zich daarom onder de teelaarde. Dit niveau heeft een **hoge kans op het voorkomen van sporensites**, maar afgaande op de relatief beperkte ouderdom een lage kans voor steentijdsites.

Het landschappelijke bodemonderzoek biedt geen zekerheid over het voorkomen van archeologische resten in de ondergrond van het plangebied en in welke staat deze verkeren. Er wordt daarom een **proefsleuvenonderzoek geadviseerd**, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de bodemopbouw en het eventuele voorkomen van steentijd artefacten.

1.2 DE VOLLEDIGHEID VAN HET UITGEVOERDE VOORONDERZOEK

Tijdens de eerste fasen van het archeologische vooronderzoek (bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek) werd informatie verzameld over de landschappelijke, archeologische en historische context van het plangebied. Op basis van deze gegevens kon geen uitspraak gedaan worden over de aan-/afwezigheid van archeologisch erfgoed in het plangebied.

Omdat er een hoge verwachting geldt voor sporenarcheologie en het vooronderzoek incompleet is dient een aanvullende stap in het vooronderzoek gezet te worden om te bepalen of er waardevolle archeologische resten worden bedreigd door de uitvoering van de geplande werken.

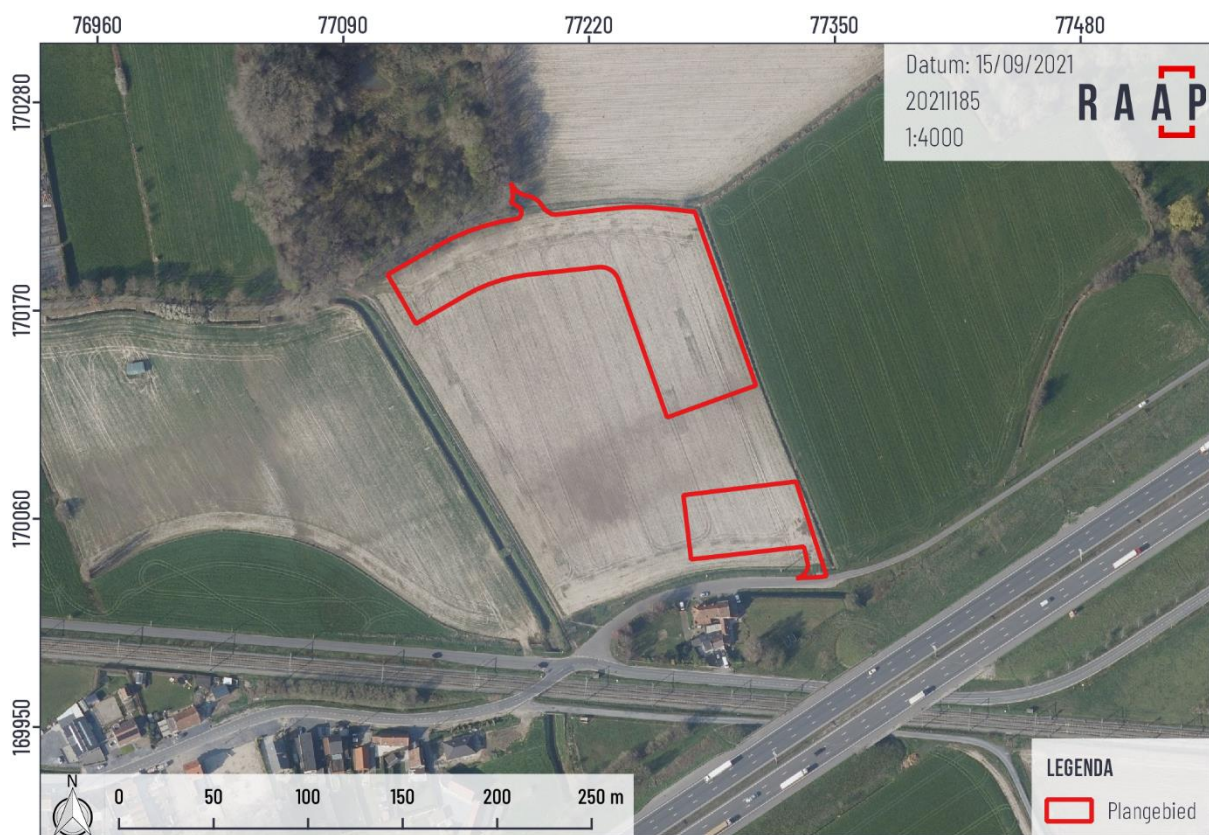
2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

2.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS EN AFBAKENING VAN HET ONDERZOEKSTERREIN

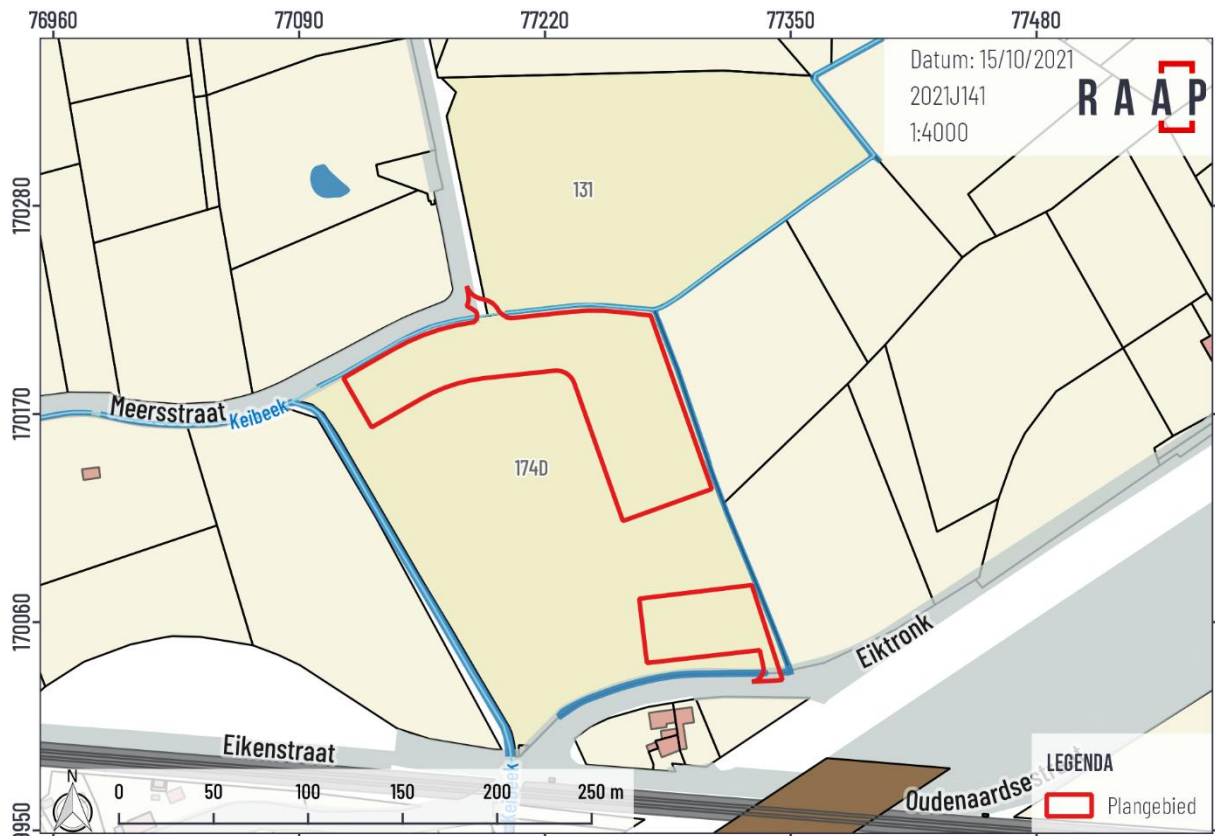
- *Naam plangebied : GOG De Gavers Meersenstraat*
- *Adres: Meersenstraat z/n, Eikstronk z/n*
- *Gemeente: Harelbeke*
- *Provincie: West-Vlaanderen*
- *Kadastrale gegevens: Harelbeke, Afdeling 2, Sectie B, perceel 174d en 131*
- *Oppervlakte plangebied: 11 305 m²*
- *Oppervlakte verder te onderzoeken zone: 11 305 m²*
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y):*

noordoost:	X: 77345.62	Y: 170237.56
zuidwest:	X: 77113.39	Y: 170028.59

Ondanks dat het onderzoeksgebied relatief klein is, en wellicht eerder aan de periferie van een mogelijke archeologische site ligt, wordt er toch verder ingezet op een verder archeologisch vooronderzoek voor het plangebied (beide zones; figuur 1), gezien het deel uitmaakt van een veel grotere zone die binnen afzienbare tijd eveneens met bodemingrepen te maken zal krijgen (zie 1.2.5 Geplande werkzaamheden in het Verslag van Resultaten).



Figuur 1. Afbakening van het te onderzoeken terrein geprojecteerd op de luchtfoto. Bron: AGIV, 2021b.



Figuur 2. Afbakening van het te onderzoeken terrein geprojecteerd op het kadasterplan. Bron: AGIV, 2021a.

2.2 AFWEGING ONDERZOEKSMETHODE

2.2.1 Veldkartering

Een veldkartering is ongeschikt voor het opsporen en waarderen van sporensites op de schaal van het plangebied en wordt daarom niet geadviseerd.

2.2.2 Geofysisch onderzoek

Een geofysisch onderzoek kan sporensites aan het licht brengen, maar laat over het algemeen niet toe deze zonder enige voorkennis of in combinatie met andere onderzoeksmethoden te waarderen. Deze onderzoeksmethode wordt daarom niet geadviseerd.

2.2.3 Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Archeologisch booronderzoek is bij uitstek geschikt voor het opsporen van artefactensites (en niet voor sporensites). Aangezien er een lage verwachting is voor dit type sites zal er geen archeologisch booronderzoek worden geadviseerd.

2.2.4 Proefputtenonderzoek in functie van artefactenvindplaatsen uit de steentijd

Zie voorgaande.

2.2.5 Proefsleuvenonderzoek

Aangezien er in het plangebied een hoge verwachting is voor archeologische sporensites kan een proefsleuvenonderzoek dat hierop gericht is effectief worden ingezet om de aanwezigheid van een site te peilen en deze naar waarde te staven. Dit onderzoek levert mogelijk belangrijke informatie voor archeologisch onderzoek dat direct aan het plangebied grenzend zal moeten worden uitgevoerd in het kader van reeds geplande (maar niet binnen de scope van deze archeologienota behorende) bodemingrepen.

2.2.6 Opgraving

Enkel wanneer er uit het proefsleuvenonderzoek zou blijken dat er binnen de contouren van het plangebied een waardevolle archeologische site aanwezig is kan er worden beoordeeld of een opgraving de juiste onderzoeksmethode hiervoor is. Deze onderzoeksmethode zou daarom na het uitvoeren van het proefsleuvenonderzoek kunnen worden geadviseerd.

2.2.7 Werfbegeleiding

Zie voorgaande.

	Landschappelijk bodemonderzoek	Geofysisch onderzoek	Veldkartering
Gericht op	Bodemopbouw	Sporensites	Indicaties aanwezigheid sites met vondstmateriaal aan of dicht onder het oppervlak
Benodigde voorkennis	Relevantie bodemonderzoek	Potentieel op aanwezigheid sporensites, bodemopbouw (bodemtype, voor tech. specificaties methode)	Relevantie veldkartering
Omvang bodemingreep	Verwaarloosbaar	Geen	Geen
Schade potentieel archeologische resten	Uiterst klein	Geen	Geen
Terreinbetreding	Te voet, relatief kort/ Mechanische boormachine	Te voet (intensief) of met kleine voertuigen, relatief kort	Te voet, relatief kort
Gebruikt materiaal	Handboor/mechanische boor	Afhankelijk van methode	Geen
Verwacht resultaat	Beeld van bodemopbouw en van voorkomen van (oude, begraven) landschappelijke eenheden	Inzicht in aanwezigheid van archeologische sporen en ruimtelijke verspreiding hiervan	Lokaliseren van plaatsen waar archeologische sites aanwezig kunnen zijn aan of dicht onder het oppervlak

Tabel 1. Overzicht van de mogelijke onderzoeken zonder ingreep in de bodem.

	Archeologisch booronderzoek	Proefputten i.f.v. steentijdonderzoek	Proefsleuvenonderzoek	Opgraving
Gericht op	Vondstconcentraties	Vondstconcentraties	Sporensites	Sporensites
Benodigde voorkennis	Bodemopbouw (diepte en aanwezigheid van potentieel archeologisch niveau)	Bodemopbouw (diepte en aanwezigheid van potentieel archeologisch niveau)	Bodemopbouw, verwachting steentijdsites ¹	Alle voorgaande + locatie en type van op te graven site
Omvang bodemingreep	(Zeer) beperkt	Relatief groot	c. 12% van het te onderzoeken oppervlak, diepte afhankelijk van bodemopbouw	Afhankelijk van de bodemopbouw en de omvang van de te onderzoeken site
Schade potentieel archeologische resten	Klein	Middelmatig	Middelmatig	Zeer groot
Terreinbetreding	Te voet (intensief), middel lang	Met zwaar materieel, middellang	Met zwaar materieel, middellang	Met zwaar materieel, relatief lang
Gebruikt materiaal	Handboor	Graafmachine	Graafmachine	Graafmachine
Verwacht resultaat	Inzicht in type site, datering, bewaringsgraad en archeologische waarde	Vergroot inzicht in type site, datering, bewaringsgraad en archeologische waarde	Inzicht in type site, datering, bewaringsgraad en archeologische waarde	Maximaal inzicht in de opbouw en ontwikkeling van de site en de mensen die er leefden

Tabel 2. Overzicht van archeologische onderzoeksmethodes met ingreep in de bodem.

2.3 ONDERZOEKSDOELEN EN VRAAGSTELLINGEN

2.3.1 Proefsleuvenonderzoek

Het doel van proefsleuven is na te gaan of er binnen het projectgebied archeologische grondsporen en vondsten aanwezig zijn en uitspraken te doen over de waarde ervan.

Hierbij worden volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn er archeologische sporen en/of relictten aanwezig ter hoogte van de stuifduin?
- Wat is de bewaringsgraad van de sporen en hoe diep zijn deze bewaard? Kunnen verstoorde zones afgebakend worden?
- Wat is de aard van de sporen en uit welke periode dateren ze?
- Hoe vallen de resultaten samen met de archeologische en historische kennis uit dit gebied?
- Zijn er artefacten aangetroffen die dateren uit de steentijd en kunnen hierdoor artefactensites worden geïdentificeerd? Is er verder onderzoek nodig naar deze de resten uit de (kwetsbare) resten uit de steentijd alvorens een eventuele opgraving van sporensites plaats zal vinden?
- Welke zones kunnen als archeologisch waardevol beschouwd worden en dienen onderworpen te worden aan een archeologische vervolgoopgraving?

¹ De verwachting ten aanzien van het voorkomen van steentijdsites is belangrijk om te voorkomen dat vondstconcentraties bij de graafwerkzaamheden verloren gaan.

- Zijn er mogelijkheden voor in situ bewaring?

2.4 ONDERZOEKSSTRATEGIE EN -TECHNIKEN

In totaal worden er 5 proefsleuven gepland, hun oriëntatie volgt de vorm van het plangebied en indien mogelijk zijn ze parallel aan elkaar ingepland. De sleuven zijn maximaal verspreid over het plangebied uitgezet. De meest westelijke sleuf volgt de contour van de stuifduin, daar waar de grootste verwachting voor de sporen is.

De sleuven hebben een totale oppervlakte van 775 m², wat overeenkomt met ca. 7% van het plangebied, gezien de vraagstelling focust op de stuifduin en minder op de lager gelegen of deels verstoorde zones waar een lage verwachting geldt. Rekening houdend met de aanleg van kijkvensters en volgsleuven zal zo een dekkingpercentage van ongeveer 10% tot 12,5 van de afgebakende zone onderzocht worden.

De zones waar kijkvensters en volgsleuven zullen worden aangelegd hangt af van de bevindingen op het terrein en de vraagstellingen die hieruit voortvloeien. De exacte locatie kan hierdoor nog niet bepaald worden. Ze zijn vaak nodig om een spoor of een concentratie van sporen, waarvan de interpretatie en de waardering niet onmiddellijk duidelijk is, beter te kunnen onderzoeken en waarderen. Mogelijk kunnen deze ook een schijnbare afwezigheid van sporen aantonen. Kijkvensters en volgsleuven worden, afgezien van hun ligging, afmeting en vorm, op dezelfde wijze als proefsleuven aangelegd.



Figuur 3. Voorstel voor de uit te voeren proefsleuven in de beide zones van het plangebied. AGIV, 2015, 2021a.

2.5 VOORZIENE AFWIJINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Volgende afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zijn voorzien:

Gezien de specifieke vraagstelling rond de stuifduin, mag afgeweken worden van het dekkingpercentage van 12,5% voor het aanleggen van de proefsleuven en kijkvensters, en dient de zone langs de perceelsrand waar een lage verwachting geldt niet mee

onderzocht te worden. Van zodra er twijfel is over de afbakening van een aangetroffen vindplaats, dienen hier uiteraard extra volgsleuven en/of kijkvensters aangelegd te worden.

3 BIBLIOGRAFIE

UITGEGEVEN BRONNEN:

ONUITGEGEVEN BRONNEN:

GERAADPLEEGDE WEBSITES:

GERAADPLEEGD KAARTMATERIAAL:

AGIV (2015) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. agentschap Informatie Vlaanderen. Beschikbaar op: <https://download.agiv.be>.

AGIV (2021a) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162>.

AGIV (2021b) Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. 2020.03. agentschap Informatie Vlaanderen. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.

OVERIGE BRONNEN: